

дисертацій. І ніхто не ставить під сумнів їх рівень знань, бо вони навчалися не для оцінки в щоденнику та журналі, а для себе – ось в чому головна відмінність.

Напрацювання В.Ф. Шаталова на сьогодні не втратило своєї актуальності. Передовий досвід знайшов свою реалізацію в Москві та Санкт-Петербурзі, де було створено школи імені В.Ф. Шаталова. Справу педагога-новатора продовжують його численні послідовники. Серед них Виноградов С.М., Данилевич Р.М., Легасов В.Г., Соколов Ю.Г., Бердосов С.С., Шейман В.М. та інші. Досвід В.Ф. Шаталова перейняли та активно ним послуговуються педагоги Чикаго, Пекіну. Таким чином, творчі ідеї вчителя-новатора можуть бути взяті на озброєння і українськими освітянами.

Список використаної літератури

1. *Выготский Л. С.* Избранные педагогические исследования / Л. С. Выготский. – М.: АПН РСФСР, 1956. – 448 с.
2. *Калошин В. Ф.* Педагогіка успіху. Методика Шаталова – успіх у навчання кожного учня [Текст] / В. Ф. Калошин // Трудове навчання в школі. – 2011. – №11. – С. 2-6.
3. *Калошин В. Ф., Сушенцева Л. Л., Гоменюк Д. В.* Методика Шаталова – успіх та радість у навчанні [Текст] / В. Ф. Калошин, Л. Л. Сушенцева, Д. В. Гоменюк // Завучу. Все для роботи. – 2011. – №9-10. – С. 36-57.
4. *Шаталов В. Ф.* Куда и как исчезли тройки / В. Ф. Шаталов. – М.: «Педагогика» 1979. – 51 с.
5. *Шаталов В. Ф.* Педагогическая проза / Виктор Федорович Шаталов. – М.: «Педагогика», 1980. – с. 34-45.

Наталія Артюх

ВИХОВНА РОБОТА В ШКІЛЬНОМУ КОЛЕКТИВІ: НОВАТОРСЬКІ ІДЕЇ В. А. КАРАКОВСЬКОГО

Наприкінці 80-х – початку 90-х років проблема шкільного колективу стала найбільш дискусійною у вітчизняній педагогіці. Людина – істота суспільна, тому не можна заперечувати наявність і значення колективних відносин у її розвитку. Діяльність шкільного колективу визначається характером взаємодії між учнями та педагогами, суспільно значущими цілями та загальними ціннісними орієнтаціями, якими опосередковується навально-виховний процес. Це ідейна, духовно-етична єдність вихователів і вихованців, в якій спостерігається терпіння до особистісних поглядів, ідеологія, яка виховує у членів колективу ідейність, вірність обраним ідеалам. У колективі дитина отримує необхідні їй духовні можливості для спілкування, самовираження та самоствердження.

Проблемою здійснення виховної роботи в шкільному колективі займалися такі визначні педагоги як О. Бондар, Б. Ліхачов, М. Вейт, В. Бучківська, В. Сухомлинський, Н. Селіванова, Д. Григор'єв, Л. Новікова та інші. Значний вплив на організацію виховної роботи шкільного колективу мали новаторські ідеї Володимира Караковського.

Володимир Абрамович Караковський – російський педагог, народний учитель СРСР, певний час був директором московської середньої школи № 825 (Центр Освіти № 825), де зараз працює на посаді заступника директора з науки. Він є засновником гуманної виховної системи сучасної школи.

"Школа – це насамперед, середовище виховання", – писав В.А. Караковський у своїй монографії "Виховання для всіх", де висвітлено тридцятирічний досвід його педагогічної діяльності [3, с. 123]. Виховна система, створена під його керівництвом спільними зусиллями педагогів, учнів та їх батьків, орієнтована на цінності практичного гуманізму і надає унікальні можливості для особистісного зростання й творчої самореалізації дітей і дорослих. Визначальну роль у комплексі ідей відіграє педагогічна концепція колективу, що спирається на ідеї системності, комплексності виховання, інтеграції педагогічних впливів, необхідності колективної творчості.

У своїй праці "Стати людиною" В.А. Караковський писав: "Тим, хто захоче розробити шкільну програму виховання з опорою на вічні цінності, ризикну дати одну пораду. Не прагніть формалізувати цю роботу по минулим методичним зразкам: ідея – форма роботи – методи – критерії перевірки. Ця схема тут може бути використана лише частково. Поділ основних цінностей на вісім – це чисто умовне число. Воно може бути, і іншим. Скажімо, Знання і Культура можуть розглядатися воедино. Або Земля і Світ, її охороняє, теж тісно пов'язані. Та якщо говорити за великим рахунком, то всі ці вічні цінності втілені в головній – в Людині. Так що, здається, при складанні програми неодмінно слід враховувати її інтегративний характер. Швидше за все, вона буде складатися не з восьми окремих частин, а являти собою цілісну сукупність ідей, позицій, принципів і видів діяльності, пронизану ключовими поняттями і установками. Ця робота може стати продуктивною системоутворюючою діяльністю, за допомогою якої можна гармонізувати і, нарешті, зробити цілісним весь навчально-виховний процес. Що б не вигадували некомпетентні люди про нібито відмирання виховання – все це байки для слабонервних. Ті, хто щодня зустрічає очі дітей, хто щодня ділить з ними і горе, і радість, твердо знають: виховання – це об'єктивна реальність, яка була, є і буде, поки є діти» [3, с. 37].

Структура шкільного колективу Центру Освіти № 825 включає крім адміністрації і педагогічної ради, у якій беруть участь старшокласники, велику раду, яка складається з представників усіх класів (починаючи з шостого). Великі повноваження мають тимчасові органи самоуправління: ради справи, рада "зборівських комісарів", чергові командири класів. Значну роль у неофіційних відносинах у навчальному закладі відіграє директор, як генератор нових ідей, що одночасно оцінює події.

На життєдіяльність шкільного колективу впливають як адміністрація школи й найближча група однодумців, що несе разом із директором відповідальність за функціонування виховної системи; педагогічний колектив, що залишився, що може при необхідності протистояти директору й авторській групі та група старшокласників, що є лідерами і яка відображує інтереси всього учнівського колективу. Процес прийняття рішень глибоко демократичний, оскільки обов'язково попередньо обговорюється зацікавленими сторонами й при необхідності виноситься на велику раду [2].

У школі панує високий рівень неформальних міжособистісних відносин, що де термінується провідною концептуальною ідеєю – гуманні відносини є основою виховання особистості.

В.В. Бучківська у своїй праці "Взаємини в дитячому колективі – умова особистісно орієнтованого педагогічного процесу" пише: "Прихильники колективного виховання наполягали на тому, що виховання в колективі є обов'язковою умовою повноцінного виховання. В колективі особистість вчиться оцінювати себе, розвиває комунікативні здібності і здобуває практику соціальних відносин" [1].

Відносини у шкільному колективі формуються різнопланово й можуть бути товариськими, індивідуальними, корпоративними, свавільними, ситуативними, конфліктними. Саме відносини учнів потребують кваліфікованого педагогічного керування, оскільки вони, як стверджував А.С. Макаренко "є головним об'єктом учительської праці".

Головна суперечність між свободою й відповідальністю особистості в колективі розв'язується завдяки поєднанню свідомої дисципліни, певних обмежень, які захищають свободу кожного, з його правом на власний вибір, на задоволення своїх потреб у шкільному житті.

При цьому важливу роль відіграють створення ситуації морального вибору, достатній ступінь свободи у прийнятті відповідних рішень, багато варіативність різних видів діяльності. Провідними методами виховання педагогічного колективу є діалог, групова дискусія, метод створення педагогічних ситуацій, створення умов для самореалізації особистості.

Загальний стиль відносин у шкільному колективі регулюється розгалуженою системою норм. Нормою вважається зацікавлене обговорення дитячих проблем, доброзичливе ставлення до кожної дитини, вільне спілкування вчителів і учнів у позаурочній діяльності. Характерною рисою є відсутність серйозних конфліктів між учителями й учнями, рівний стиль відносин домінує і в учнівському середовищі.

У різних видах діяльності педагогічного і шкільного колективу міцно вкоренився творчий підхід, прагнення до оригінального та незвичайного. "Творчість, порядність, гумор – це головні якості, які необхідні як учителю так і учню", – вважає В.А.Караковський [3, с. 78].

Основна діяльність колективу школи – це комунарська методика, що здійснюється через систему колективно-творчої діяльності. Головним у цій системі є весняний комунарський збір під час весняних канікул. Триденний збір складається з комплексу колективно-творчих справ (праця і мистецтво, спілкування і різні форми дозвілля), що проводяться в інтенсивних умовах з обов'язковим виїздом учасників за межі міста. Головним на зборі є особлива психологічна атмосфера, специфічний стиль спілкування. Цей збір є самою яскравою шкільною традицією, самим сильним засобом об'єднання вчителів і учнів, їх батьків, створення почуття "ми".

Також у виховній системі школи створено проміжний тип діяльності, що пов'язує весняний збір і повсякденне життя закладу – ключові справи (термін В.А. Караковського). Загальношкільні справи виконують важливі самостійні функції, вносять в життєдіяльність шкільного колективу певний ритм, організацій впорядкованість і тим самим створює важливі структурні утворення системи, кожне з яких вирішує свої специфічні задачі. Наприклад, творче навчання задовольняє потреби школярів у нових враженнях, у вільному спілкуванні. Дидактичний театр, як частина Свята знань, активізує пізнавальні інтереси дітей, дає можливість самоствердитися шкільним інтелектуалам; Свято пісні задовольняє потребу у сценічному самовираженні тощо.

Таким чином збори та загальношкільні ключові справи складають основу виховної системи школи, інтегруючи навчальну і поза навчальну діяльність, завдяки чому з'явилися нові форми уроку – уроки творчості; міжпредметні, інтегративні й різновікові уроки.

Отже, виховання розглядається В.А. Караковським як керівництво розвитком особистості в соціумі, колективі, а виховна діяльність педагогічного колективу як діяльність, що забезпечує єдність соціалізації, виховання і самовиховання, розвитку і саморозвитку.

Список використаної літератури

1. Бучківська В. В. Взаємини в дитячому колективі – умова особистісно-орієнтованого педагогічного процесу / В. В. Бучківська // Педагогіка і психологія. – 2000. – №1. – С. 72-76.
2. Караковский В. А. Стать человеком / В. А. Караковский // М., 1992. – 162 с.
3. Караковский В. А. Школа будущего – это школа воспитания / В. А. Караковский // Народное образование. – №1. – 2007 – С. 205-210.
4. Красовицкий М. Проблема дитячого колективу / М. Красовицький // Рідна школа. – 1995. – №2-3. – С. 8-15.

Андрій Василенко

КОНЦЕПЦІЯ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ Д. КАБАЛЕВСЬКОГО В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

Сучасний стан музично-естетичного виховання потребує осмислення та вироблення стратегії шляхів подолання кризи у процесі розвитку національної системи музичної освіти, яка б спиралася на глибокі традиції українського музичного виховання, закладені ще на початку XIX ст., відповідали б вимогам часу. Тільки така система буде сприяти формуванню особистості, яка відповідно буде прагнути змінювати своє життя на краще, жити за законами краси, діяльність якої буде відповідати вимогам, закладеним в державну концепцію розвитку освіти України, стрижнем якої є розвиваюча, культурологічна домінанта.